

Felsefeye Adanmış Bir Ömür: Prof. Dr. Necati Öner (1927-2019)

İSMAİL KÖZ

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
koz@divinity.ankara.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0003-1734-0688>

2019 yılı bütün felsefeciler için bir hüzün yılı olmuştur. Türkiye’de felsefeyle uzaktan yakından ilgilenen, gerek akademik anlamda gerekse özel ilgi alanı olarak felsefi düşüncenin içinde olan herkes, Prof. Dr. Necati Öner’in vefat haberiyle derin bir üzüntüye gark olmuştur. Hocaların hocası, ilklerin insanı Necati Öner, 02.01.2019 tarihinde tedavi gördüğü Gazi Üniversitesi Hastanesinde vefat etmiştir. Bütün dostları, sevenleri, arkadaşları, öğrencileri onun acı kaybıyla sarsılmışlardır. Çünkü hocamız, o kadar uzun ve bereketli yaşamıştı ki bütün sevenlerini kendisine çok alıştırmıştı. Ama hak tecelli etmişti ve Allah’ın takdirine razı gelmekten başka yapacak bir şey yoktu. Uzun yıllar hizmet ettiği Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde, Fakülte Dekanlığı tarafından hocamıza yakışır bir tören düzenlenmiştir. Uzaktan yakından bütün öğrencileri, dostları, arkadaşları gözyaşları içinde hocamızı anlatmış; Kur’an tilaveti yapılmış, hocamız dualar eşliğinde Cebeci Asri Mezarlığına götürülmüş, cenaze namazı kılındıktan sonra da defnedilmiştir.

Necati Öner hocamız, 1927 yılında Erzurum’un Tortum ilçesinde doğmuştur. İlköğrenimini Erzurum’un Narman İlkokulunda, lise öğrenimini Erzurum Lisesinde tamamlamıştır. 1949-1950 ders yılı kış dönemi sonunda Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe bölümünden pekiyi derece ile mezun olmuştur. Başarılı bir felsefe öğrencisi olduğunu kendisi de dost meclislerinde sık sık dile getirmiştir. Daha öğrencilik yıllarında hocalarının dikkatini çekmiştir; akademiye intisabında önemli rol oynayan hocası Prof. Dr. Hamdi Ragıp Atademir’in kendisi üzerinde çok büyük bir etkisi olmuştur.

Necati Öner hocamız, üniversiteden mezun olduktan sonra iş hayatına Erzurum’da Yeni Erzurum Gazetesinde başlamıştır. Zorlu bir süreç olarak

tanımladığı bu yılların kendisine önemli bir tecrübe kazandırdığını da hep dile getirmiştir. On bir aylık vatani görevinden sonra gazeteciliğe Şarkın Sesi Gazetesinde devam etmiştir. Sonrasında 1952 yılında Erzurum Belediyesi müfettiş olarak göreve başlamış; bir yıl kadar da bu görevde kalmıştır. Erzurum'un onun hayatındaki yeri ve önemi büyüktür; nitekim kendisi bunu farklı vesilelerle hep zikretmiştir. Erzurumlu oluşunu, Erzurum kültürünü, tarihini, yaşantısını, ramazanlarını ve şehrin sosyal hayatını hep sohbetlerinin konusu kılmıştır. O, tam bir Erzurum beyefendisi olarak zihinlere kazınmıştır. Erzurum'un düşünürlerini, şairlerini, kültür ve sanatını tanıtmaktan da bir an geri durmamıştır. Kendisinin tam bir memleket sevdalısı olduğunu dile getirmek sanırız yanlış olmayacaktır. O, ömrü boyunca Erzurum'a ve hemşehrilerine candan sevgi beslemiştir. Erzurumlular da bu sevgiye kayıtsız kalmamışlar, kendisini onu memleketlerinin medarı iftiharına addetmişlerdir.

24.04.1953 tarihinde Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Mantık Kürsüsüne asistan olarak atanan Necati Öner Hoca, akademik çalışmalarına Prof. Dr. Hamdi Ragıp Atademir'in yanında başlamıştır. Atademir Hoca, İlahiyat Fakültesinde öğretim üyesi olunca Erzurum'da çalışan öğrencisini pek çok defa mektupla İlahiyat Fakültesinde beraber çalışmaya davet etmiş; Necati Öner hocamız da hocasının ısrarlarına dayanamayarak asistan olmaya karar vermiştir. Hamdi Ragıp Atademir'in Demokrat Partiden milletvekili olması üzerine de, doktora çalışmalarına Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken'in yanında devam etmiştir. Necati Öner Hoca, doktorasını "Tanzimattan Sonra Türkiye'de İlim ve Mantık Anlayışı" adlı teziyle 1957'de pekiyi derece ile tamamlamıştır. 1960-1961 ve 1962-1963 yılları arasında iki yıl Fransa'da Strazburg Üniversitesinde araştırmalarda bulunmuş; bu süre zarfında pek çok felsefeci ile görüşme imkanı bulmuştur. Özellikle de Fransız filozof Georges Gusdorf'un derslerini ve konferanslarını ilgiyle takip etmiştir. Hocamız, Fransız felsefe geleneğini iyi bilen bir kimsedir; Fransız düşünürlerinin yönteminden ve yüksek dil bilincinden övgüyle bahsetmiştir. Doçentlik çalışmalarının hazırlığını Fransa'da bulunduğu süreçte gerçekleştirmiştir. Bu çalışmaları 1964 yılında tamamlamış ve "Fransız Sosyoloji Okuluna Göre Mantığın Menşei Problemi" adlı teziyle doçent unvanını elde etmiştir. 1967 yılında tekrar Fransa'ya giderek Strazburg Üniversitesi Felsefe bölümünde bir yıl akademik çalışmalarda bulunmuştur. Hocamız 1971 yılında profesör unvanını almıştır; profesörlük takdim tezinin adı ise "Mantığın Ana İlkeleri ve Bu İlkelerin Varlıkla Olan İlişkileri"dir.

Necati Öner Hoca, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde seçkin akademik hayatının yanında oldukça verimli bir hocalık görevi de yapmıştır. Bu gün Türk üniversitelerindeki pek çok felsefe ve mantık hocası onun yetiştirdiği başarılı akademisyenlerdir. Hocamız, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesindeki asıl görevine ek olarak 1964-1967 yılları arasında Konya Yüksek İslam Enstitüsünde; 1966-1967 yıllarında Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesinde; 1968-1975 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesinde; 1977-1980 yılları arasında Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde; 1972-1973 ve 1982-1985 yılları arasında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe bölümünde felsefe ve mantık derslerini okutmuştur.

Necati Öner hocamız, felsefe ve mantık hocalığının yanı sıra uzun yıllar idarecilik görevlerinde de bulunmuştur. Birinci ve ikinci dönemler 1971-1976 tarihleri arasında; üçüncü dönem 1990-1993; dördüncü dönem de 1993-1994 tarihleri arasında olmak üzere dört dönem Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde dekanlık yapmıştır. Kendisi bu yıllarını hep “kayıp yıllarım” olarak anmıştır. Çünkü idarecilik ona göre hep özveri isteyen ve başkalarına hizmeti gerektiren bir görev demektir. Zira böylesi durumlarda akademik faaliyetlere gerektiği şekilde vakit ayırabilmek pek mümkün olmamaktadır. Hocamızın idari görevleri Fakülteyle sınırlı değildir; kendisi 1984-1990 yılları arasında Başbakanlık Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurulu Atatürk Kültür Merkezi Başkan Yardımcılığı görevinde bulunmuştur. Bu süreçte yardımcılığını yaptığı başkan ise dünyaca ünlü Bilim Tarihcisi Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı’dır. Hocamızda, Aydın Sayılı’ya karşı karşı büyük bir takdir duygusu olduğuna bizzat ben şahit oldum. Hatta henüz daha yeni araştırma görevlisi olduğum sıralarda beni Aydın Sayılı Hocayla tanıştırmaya lütfunda bulunmuştur. O tarihi anı hiç unutmam, beni takdim ederken “benim asistanım” ifadesini kullanmıştı. Her ikisine de Allah rahmet eylesin. Biri Türk Bilim Tarihi’nin en büyük üstadı, diğeri Türk Felsefecilerinin duayeni ve babası olarak kabul görmüştür.

Necati Öner Hoca, 1994 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesindeki görevinden yaş haddinden emekli olmuş, 1995-1996 yılları arasında da Kırıkkale Üniversitesi Felsefe Bölümü Başkanlığı görevini yürütmüştür. Bunun yanında Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesinde “Felsefeye Giriş” derslerini vermiştir. Hocamızın “Mantığa Giriş” olarak adını değiştirdiği ve bir süre kendisinin girdiği bu dersi, sonrasında yine onun tavsiyesiyle ben sürdürme ayrıcalığı yaşadım. Hocamızın, Ufuk Üniversitesi Tıp Fakültesinde “Felsefeye Giriş” dersleri verdiğini ayrıca not etmek gerekmektedir. Zira o,

felsefe ve mantığın aslında bütün üniversitelerde okutulması gerektiğini düşünen bir kimse olmuştur. Hocamız, emekli olduktan sonraki süreçte uzun yıllar Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümünde yüksek lisans ve doktora dersleri vermeye devam etmiştir. Daha sonra zorunlu nedenlerle, başta sağlık sebepleriyle bu dersleri bırakmıştır. Ancak felsefi sohbetlerini ve konferanslarını hiç ara vermeden ömrünün sonuna kadar sürdürmüştür.

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesine intisap ettiği 1953 yılında başlayan akademik hayatında uzun süre dekanlık ve çeşitli üniversitelerde hocalık görevlerinde bulunan Necati Öner Hoca, aynı zamanda felsefe alanında da Türkiye’de bir ilki gerçekleştirmiştir. Türkiye’de felsefi düşüncenin gelişip yaygınlaşması için Türk Felsefe Derneğini kurmuş, 2000’li yıllara kadar başkanlığını yürütmüş ve yaşaması için maddi manevi bütün çabayı sarf etmiştir. Bu derneğin kurucuları arasında Türkiye’nin önemli felsefecilerinin yer aldığını, onların her zaman hocamızı saygı ve sevgiyle yad ettiklerini bu vesileyle ifade etmek gerekir. Yıllarca Türk Düşünce hayatına katkıda bulunan ve bu konuda pek çok felsefeci ve mantıkçı yetiştiren hocamız, kuruluşundan itibaren Türk Felsefe Derneği’nin genç felsefeciler için bir akademi, mektep, felsefe okulu olmasını sağlamıştır. Bu dernek vasıtasıyla yıllarca, felsefenin hemen her problem alanıyla ilgili seminerler, konferanslar, paneller, sempozyumlar düzenlenebildiyse bunda hocamızın büyük bir rolü söz konusudur. Öyle ki dernek, Türkiye’de felsefe bölümü bulunan üniversiteler ile işbirliği altında yüzlerce faaliyet gerçekleştirmek suretiyle felsefi düşüncüyü adeta ortak bir bilince dönüştürmüştür. Bu faaliyetler sırasında felsefecilerin birbirini tanıdıklarını, bilgi alışverişinde bulduklarını, karşılıklı saygı ve hoşgörü ortamında birbirlerinden istifade ettiklerini özellikle belirtmek gerekir. Türk Felsefe Derneğinin bir yayın organı olarak *Felsefe Dünyası Dergisi*’nin yayın hayatına başlamasında da ve yıllar boyunca kesintisiz bir şekilde derginin çıkmasında hocamızın kurucu ve öncü bir rolü söz konusudur. Birkaç sayı bile zor çıkarılan felsefe dergileri yanında *Felsefe Dünyası Dergisi*’nin bu yıl 70. sayıyı çıkarmaya hazırlandığının bu vesileyle altını çizmek gerekmektedir.

Necati Öner Hoca’nın, felsefi bilginin yanında felsefi bakış açısının ve hoşgörünün (tolerans) önemine vurgu yaptığına herkes şahittir. Zira hocamız, bir felsefeci olarak hem ilmî kişiliğiyle hem de şahsiyeti, duruşu ve hoşgörüsüyle hep birleştirici bir rol üstlenmiş; felsefi tutumu hem yazılarında hem de sohbetlerinde tanıtmak için büyük bir çaba göstermiştir. Nitekim öğrencisi Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi onun bu yönünü: “Hocamız bir-

leştirici, bütünleştirici zekasıyla hep önder olmuştur; bunu ancak yüksek karakterli ve zekalı insanlar yapabilir, bunu herkes başaramaz; Hoca bunu başarmıştır” diyerek vurgulamakta ve onu sürekli olarak yüksek bir takdir duygusuyla anmaktadır.

Hocamız, bir mantıkçı ve felsefeci olarak çok soyut, teorik felsefe problemleriyle yakından ilgilenmiş olmakla birlikte insan varlığını ve insan yaşamını da hep felsefesinin canlı bir konusu yapmıştır. Kitaplarında ve makalelerinde bu husus belirgindir. Öyle ki felsefi sohbetlerini dinleyenler, insan yaşamına dair problemleri felsefi bir dille ne kadar samimi ve içten bir şekilde dile getirdiğine hep şahitlik etmişlerdir. Din eğitim ve öğretimi, kültür, zihniyet, hürriyet, hoşgörü gibi pek çok konuda yazıları ve felsefi konuşmaları vardır.

Necati Öner Hoca, gerçekten bir sohbet insanıydı. İlahiyat Fakültesinde Murtaza Korlaelçi'nin odasında Cuma sohbetleri yapardı. Pek çok öğrencisi ve misafiri olurdu. Akıllı, mantığı ve sağduyulu olmayı önemserdi. Descartes'i çok beğenirdi. Genç felsefecilere, “Bir filozofu çok iyi bilerseniz diğerlerini de öğrenmeniz ve anlamanız kolaylaşır” derdi. Evli ve iki çocuk sahibiydi; nezih, temiz ve saygılı bir aile reisiydi. Çok geniş bir arkadaş çevresi vardı. Misafir ağırlamayı ve ikram etmeyi çok severdi. Ailesi de onun bu yönüne iştirak ederdi. Hocamız, evini biz öğrencilerine her daim açmış ve bir felsefe sohbet okuluna dönüştürmüş bir kimseydi. En büyük şikayeti gözlerindeki rahatsızlık nedeniyle okuyamamaktı. Öğrencileri olarak, sınırlı görme yeteneğini yükseltmek için her türlü teknolojik aleti denediğine bizzat şahit olmuşuzdur. Hocamız hayatı boyunca örnek kişiliği ile bilgece yaşamayı sürdürmüş, gerek akademik gerekse idarecilik hayatında bilgiyi fazilete dönüştürerek genç felsefecilere felsefenin bir “yol” olduğunu, bir yaşam biçimi olduğunu somut olarak göstermiştir.

Filozof Necati Öner bir aysberg gibiydi. Uzaktan bakıldığında değil, yakınlaşıldığında ve birlikte felsefi bir iklimde ortak olduğunda kendisinin gerçek varlığı görülebilirdi. Hoşsohbetti; yakınlaştıkça, tanıdıkça müptelası olunan bir kimseydi. İnsanlara önem verirdi, saygı duyardı. Dinlemeyi, ama daha çok konuşmayı severdi. Görünüşünün ötesinde yüce bir ruhu, derin bir gönlü ve tertemiz bir duygu dünyası vardı. Hocamız kalbiyle ağlardı; gözünde hiçbir zaman yaş görmedim; ama ülkesi için gönlüyle ağladığına, milletin derdini hep yüreğinde taşıdığına adım gibi eminim. Çok şiir okurdu; gençliğinde sanat dallarının hepsiyle ilgilenmişti. Müzikle meşgul olduğunu, çok iyi saz çalıp türkü söylediğini, folklorla ve tiyatro ile ilgilendiğini öğrendiğimde, onu ne kadar az tanıdığımı anlamıştım.

Hocamızın yazdığı çok sayıda eser ve makale,¹ verimli akademik hayatının adeta bir vesikası hüviyetindedir. Onun *Klasik Mantık*,² *Bilginin Serüveni*,³ *İnsan Hürriyeti*,⁴ *Tanzimattan Sonra Türkiye’de İlim ve Mantık Anlayışı*,⁵ *Fransız Sosyoloji Okuluna Göre Mantığın Menşei Problemi*,⁶ *Felsefe Yolunda Düşünceler*⁷ eserlerini bu vesileyle muhakkak zikretmek gerekir; zira bu eserler aynı zamanda ülkemizde felsefe-mantık alanındaki çalışmalar noktasında kurucu bir rol icra etmiş olan ve hala da kıymetini koruyan önemli çalışmalardır.

Hocamıza dair yapılmış birçok çalışma ve faaliyet söz konusudur; bunların bazılarını bu vesileyle zikretmek isterim. Bunların en anlamlısı ve kapsamlısı *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisinde* kendisine armağan olarak çıkarılmış bir sayıdır; bu sayıda Türkiye’nin önde gelen felsefecilerinin önemli yazıları yer almış ve hocamıza yakışır bir muhteva ortaya çıkmıştır.⁸ Yine Türk Felsefe Derneği’nin dergisi *Felsefe Dünyası*, “Necati Öner ve Türk Düşüncesi Özel Sayısı” başlığıyla bir özel sayı çıkarmıştır.⁹ Prof. Dr. Süleyman Hayri Bolay, Necati Öner hocamızın fikir dünyasını müstakil bir kitaba konu kılmıştır.¹⁰ Yine Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü tarafından Prof. Dr. Bahaeddin Yediyıldız’ın öncülüğünde Necati Öner hocamıza armağan olarak özel bir edisyon kitap çalışması gerçekleştirilmiştir.¹¹ Bunlar aynı zamanda ömrünü felsefi bilginin ve düşüncenin yaygınlaşmasına adanmış hocamıza, sağlığında yapılmış hususi birer teşekkür gibidir.

Necati Öner Hoca ile ilgili burada adlarını sayamayacağımız, pek çok konferans, sempozyumlar düzenlenmiş, hakkında pek çok yazı yazılmış, hayatını ve fikirlerini anlatan özel programlar yapılmıştır. Atatürk Kültür Merkezi “Prof. Dr. Necati Öner Özel Belgeseli” adıyla bir belgesel hazırlatıp

¹ Hocamızın yazdığı eserler ve makaleler konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Köz, “Prof. Dr. Necati Öner’in Biyografisi,” *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi “Prof. Dr. Necati Öner Armağanı”* 40 (1999), ss.5-7.

² Necati Öner, *Klasik Mantık* (Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1970).

³ Necati Öner, *Bilginin Serüveni* (Ankara: Vadi Yayınları, 2005).

⁴ Necati Öner, *İnsan Hürriyeti* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987).

⁵ Necati Öner, *Tanzimattan Sonra Türkiye’de İlim ve Mantık Anlayışı* (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1967).

⁶ Necati Öner, *Fransız Sosyoloji Okuluna Göre Mantığın Menşei Problemi* (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1965).

⁷ Necati Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler* (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1995).

⁸ *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi “Prof. Dr. Necati Öner Armağanı”* 40 (1999).

⁹ *Felsefe Dünyası “Necati Öner ve Türk Düşüncesi Özel Sayısı”* 69 (2019).

¹⁰ Süleyman Hayri Bolay, *Prof. Dr. Necati Öner’in Fikir Dünyası* (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2012).

¹¹ Bahaeddin Yediyıldız (ed.), *Diriliş Yolunda Türk Düşüncesi Necati Öner’e Armağan* (Ankara: TKAE Yayınları, 2013).

yayınlatmıştır.¹² Bunun yanında “Necati Öner ve Günümüz Felsefesine Katkıları”,¹³ “Necati Öner’de Hürriyet Anlayışı”,¹⁴ “Necati Öner’in Mantık Bilimine Katkıları”¹⁵ başlıklı yüksek lisans tezleri hazırlanmıştır. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesinde 17.04.2019 tarihinde “Prof. Dr. Necati Öner Hocamızı Yâd Ediyoruz” başlıklı geniş katılımlı bir panel düzenlenmiştir. Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü tarafından 26-27.04.2019 tarihinde düzenlenen “Geçmişten Günümüze İslam Dünyasında Mantık Çalışmaları” başlıklı sempozyumda Necati Öner adına özel bir oturum tertip edilmiştir. Bunun yanında Türk Felsefe Derneği Necati Öner ile ilgili pek çok faaliyet, konferans, çalıştay organize etmiştir.

Hocamızın ruhu şad olsun...

¹² <https://www.youtube.com/watch?v=d42X5xAsNDw> (20.11.2019).

¹³ Mine Kaya, “Necati Öner ve Günümüz Felsefesine Katkıları” (yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 1999).

¹⁴ Cengiz Çuhadar, “Necati Öner’de Hürriyet Anlayışı” (yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2000).

¹⁵ Neşe Kilsedar, “Necati Öner’in Mantık Bilimine Katkıları” (yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2010).

